

POLICY BRIEF: CHECKLISTA FÖR TILLBÖRLIG AKTSAMHET FÖR MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER VID INTERNATIONELL STUDENTREKRYTERING

Anna-Greta Pekkarinen (HEUNI)

Scoping emerging forms of trafficking in
human beings in the Nordic countries

INLEDNING

Ett stort antal personer från länder utanför EU studerar vid nordiska högre utbildningsinstitutioner. Många utbildningsinstitutioner samarbetar med ackrediterade rekryteringsagenter som bistår dem i den internationella studentrekryteringen. I vissa ursprungsländer kan rekryteringsprocesserna dock innefatta oskäligt höga eller otillåtna avgifter, vilseledande information och falska löften som ges av agenter. Dessa metoder skapar ekonomisk press och skuldsättning för studenter och deras familjer. Oreglerade eller informella agenter utgör en särskild utmaning eftersom de verkar utanför formella avtal med utbildningsinstitutioner, vilket gör deras verksamhet svår att övervaka och reglera.

Utländska personer, som kommer för att studera i Norden kan överskatta sina möjligheter att hitta arbete för att finansiera sina studier. Inkomstkrav, studieavgifter och höga levnadskostnader, i kombination med begränsad tillgång till arbete med rimliga villkor under studietiden, bidrar till ekonomisk osäkerhet. Brist på överkomligt boende och svårigheter att tillgodose grundläggande behov ökar ytterligare denna börda. Ekonomisk stress kan driva studenter in i exploaterande arrangemang och arbete med oskäliga arbetsvillkor. Samtidigt är det viktigt att betona att inte alla internationella studenter möter problem: majoriteten gör framsteg i sina studier, utexamineras i tid och upplever ingen exploatering.

Även om utbildningsinstitutioner har börjat hantera vissa av de utmaningar som är kopplade till internationell studentrekrytering, förefaller de fortfarande sakna heltäckande ramverk för tillbörlig aktsamhet för mänskliga rättigheter. Inom utbildningssektorn innebär tillbörlig aktsamhet för mänskliga rättigheter att etablera ändamålsenliga styrnings- och ledningsstrukturer, anta en heltäckande policy, integrera tillbörlig aktsamhet i befintliga riskhanteringsprocesser, hantera och åtgärda identifierade fall, mäta resultat, revidera befintliga processer samt kommunicera om vidtagna åtgärder. Dialog och engagemang med rättighetsbärare är en central del av denna process.

Följande sidor presenterar checklistor för att etablera tillbörlig aktsamhet för mänskliga rättigheter vid utbildningsinstitutioner, både i fråga om hela verksamheten och mer specifikt i relation till internationell studentrekrytering.

Denna policy brief bygger på rapporten "From aspiration to exploitation. Recruitment and employment related risks faced by international students before, during and after their studies: A Nordic scoping review with a focus on Finland" av Anna-Greta Pekkarinen, Natalia Ollus, Anniina Jokinen, Laura Järvenpää, Saara Haapasaari, Jenna Kenttälä och Sofie Relander. (https://bit.ly/student_expl)

Publicerad i Helsingfors av Europeiska institutet för kriminalpolitik, verksam i anslutning till Förenta nationerna (HEUNI), år 2026. Studien har genomförts med finansiering från Nordiska ministerrådet av experter vid HEUNI.

CHECKLISTA FÖR TILLBÖRLIG AKTSAMHET FÖR MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER SOM OMFATTAR HELA INSTITUTIONENS VERKSAMHET

Denna checklista syftar till att identifiera byggstenarna i en heltäckande process för tillbörlig aktsamhet för mänskliga rättigheter som täcker all verksamhet, inklusive studentrekrytering, personalrekrytering, forskningsverksamhet, upphandling av tjänster, upphandling av produkter, investeringsportfölj med mera.

- Etablera styrningsstrukturer: styrelsens ansvar, en tvärssektoriell arbetsgrupp för genomförande, ägarskap och resurser.
  - A. Anta en policy för tillbörlig aktsamhet för mänskliga rättigheter som omfattar alla delar av verksamheten och alla steg i processen.
  - B. Genomför en kartläggning av institutionens verksamhet och partnerskap.
  - C. Genomför en heltäckande identifiering och bedömning av risker baserad på kartläggningen.
- Utforma, genomför och revidera åtgärder för att hantera risker och konsekvenser.
- Säkerställ utbildning för personer i nyckelroller samt öka medvetenheten och kompetensen i organisationen som helhet.
- Säkerställ processer för avtal, uppföljning och användning av påverkansmedel vid upphandling och i relation till avtalsparter och samarbetspartners.
- Engagera centrala intressenter (t.ex. studenter, personal, anställda hos tjänsteleverantörer på plats) för att informera riskbedömningen och därigenom processen för tillbörlig aktsamhet.
- Kommunicera aktivt om visseblåsarkanalerna och klagomåls- och rättelsemekanismer.
- Säkerställ en heltäckande datainsamling för tillbörlig aktsamhet för att kontinuerligt förbättra riskbedömningen och möjliggöra ett riskbaserat angreppssätt.

CHECKLIST FÖR TILLBÖRLIG AKTSAMHET FÖR MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER MED SÄRSKILT FOKUS PÅ INTERNATIONELL STUDENTREKRYTERING

Detta avsnitt fokuserar specifikt på de verksamheter och åtgärder som äger rum inom internationell studentrekrytering. Detta är ett delområde av en utbildningsinstitutions verksamhet, och rekommendationerna är inriktade just på detta område.

- Säkerställ tydlig och heltäckande kommunikation till blivande studenter om universitetets avtalade agentpartners, vägledning i valet av agent, klagomålskanaler samt om villkoren i destinationslandet när det gäller levnadskostnader och brist eller avsaknad av deltidsarbetsmöjligheter.
- Genomför en granskning av potentiella agentpartners och uteslut partners som saknar mognad och resurser för etiskt agerande, som saknar dokumenterad erfarenhet av etiskt uppförande eller som av andra organisationer har identifierats som opålitliga samarbetspartners.
- Säkerställ robusta avtalsklausuler med tydliga krav på skyldigheter gentemot utbildningsinstitutionen och studenten, med krav även gällande rätt till tillgång till information om agentpartnerns agerande, tydliga roller och ansvar vid missförhållanden och behov av gottgörelse samt eventuell rätt att säga upp avtalet vid ovilja att rätta till missförhållanden.
- Engagera och utbilda agenten i de konkreta förväntningarna samt relevanta regler och bestämmelser.
- Övervaka agentens verksamhet, inklusive genom att föra dialog med internationella studenter om deras erfarenheter av ansökningsprocessen.
- Utvärdera agentens resultat och vid behov förnya avtalet.
- Kommunicera offentligt om processen för tillbörlig aktsamhet, identifierade problem och vidtagna åtgärder.
- Säkerställ utbildning om riskerna, utbildningsinstitutionens angreppssätt samt särskild utbildning om processen för tillbörlig aktsamhet för mänskliga rättigheter för nyckelpersoner, personal och studenter över lag.

SLUTSATS

Internationella studenter kan exponeras för risker redan i rekryteringsskedet, vilket kan öka deras sårbarhet för exploatering och människohandel senare under studietiden eller efter examen. En osäker ekonomisk situation är den centrala underliggande riskfaktorn för exploatering. Behovet av att hitta arbete med alla medel för att försörja sig själva och sina familjer, i kombination med bristande information om rättigheter på de nordiska arbetsmarknaderna, kan leda vissa internationella studenter till exploaterande anställningar. Hög arbetslöshet begränsar dessutom tillgången till anständigt arbete, även efter examen.

Ett framgångsrikt bemötande av dessa utmaningar kräver samordnade insatser mellan migrations-, utbildnings- och arbetsmarknadspolitiken samt ett förstärkt samarbete mellan statliga myndigheter, utbildningsinstitutioner, kommuner och andra aktörer. Rekryteringsagenters verksamhet bör regleras mer effektivt, och utbildningsinstitutioner och statliga myndigheter bör säkerställa att blivande studenter får korrekt och realistisk information om levnadsvillkoren i destinationslandet. Efter ankomst bör lokala myndigheter och organisationer bistå studenterna, deras makar och barn med tillgång till ändamålsenligt stöd och integrationsmöjligheter. Studenterna bör också ha vägar till anständigt arbete under och efter sina studier.

Sammantaget bör utbildningsinstitutionerna fortsätta att stärka sina processer för tillbörlig aktsamhet avseende mänskliga rättigheter, i syfte att systematiskt identifiera, förebygga och åtgärda risker för exploatering kopplade med internationell studentrekrytering.

En ny studie från HEUNI pekar på att riskerna för exploatering av internationella studenter i Finland och Norden är mångfacetterade och djupt förankrade i såväl rekryteringsekosystem som nationella policystrukturer.

Rapporten föreslår ett antal grundläggande byggstenar för att etablera ett heltäckande ramverk för tillbörlig aktsamhet i frågor som rör mänskliga rättigheter inom utbildningssektorn.

Kontakta laura.jarvenpaa@om.fi för mer information samt för skräddarsydda presentationer och utbildningar inom detta tema.

Vi erbjuder utbildning på engelska, finska, svenska, ryska och franska.

